

KREATIONISME I EUROPA

Stefaan Blancke, Hans Henrik Hjerimitslev og Peter C. Kjærgaard (red.):
Creationism in Europe
Johns Hopkins University Press, 2014
296 sider, USD 39,95

Kreationistiske bevægelser opstod i USA, og blev i lang tid betragtet som et særligt amerikansk fænomen, der ikke havde nogen væsentlig klangbund i det mere oplyste (?) Europa. I den udvidede version af sin monumentale bog om den videnskabelige kreationismes historie, *The Creationists* fra 2006, tilføjede Ronald Numbers dog et kapitel om den globale kreationisme og herunder dens udbredelse i Europa. Allerede året efter vedtog Europarådet så en resolution, der tog afstand fra kreationistiske ideer og slog fast, at disse på ingen måde havde nogen videnskabelig legitimitet. Med Darwin-året i 2009 blev det med al tydelighed vist, at de europæiske lande ikke var immune over for de ideer, man blot tyve år tidligere havde opfattet som udtryk for formørket amerikansk-protestantisk bibelfundamentalisme.

Creationism in Europe er den første systematiske, veldokumenterede og komparative undersøgelse af kreationismens historie og nuværende tilstand i Europa. Som sådan er bogen et pionerarbejde i europæisk kultur- og idéhistorie. Den indeholder substantielle bidrag om ti europæiske lande eller regioner, nemlig Frankrig, Spanien/Portugal, Holland/Belgien, Skandinavien, Tyskland, Polen, Grækenland, Tyrkiet, samt Rusland inklusive Ukraine og Hviderusland. Hverken i en geografisk eller kulturel forstand er det rimeligt at henregne Tyrkiet til Europa, men alligevel er det forståeligt, at de tre redaktører har valgt at gøre det. For det første giver den islamiske variant af den såkaldte videnskabelige kreationisme et nyt perspektiv på de mere traditionelle kristne varianter, der er næsten enerådende i Europa og Nordamerika. For det andet har kreationismen en særlig stor tilslutning i Tyrkiet, hvor halvdelen af befolkningen ikke anerkender, at mennesket nedstammer fra tidligere dyrearter. I form af bl.a. Adnan Oktars *Atlas of Creation* er den islamiske kreationisme blevet eksporteret til store dele af Europa.

Bortset fra kapitlerne om de enkelte lande indeholder bogen også kapitler af en mere tematisk karakter, herunder om katolicismens forhold til kreationisme (af Ra-

fael Martínez og Thomas Glick) og om intelligent design eller ID (af Barbara Forrest), der i Ronald Numbers' forord betegnes som "kreationismens yngre fætter". Det afsluttende kapitel er skrevet af den anerkendte videnskabshistoriker Nicolaas Rupke, der i denne forbindelse er af særlig interesse, idet han i sine yngre dage selv var overbevist kreationist. Jeg kan ikke lade være at påpege, at Rupke i en enkelt linje på s. 245 begår to fejl i sin korte henvisning til den kosmologiske big bang teori. Ophavsmanden til denne teori, der stammer fra 1931 (og ikke fra 1927) var den belgiske fysiker-præst Georges Lemaître, der imidlertid ikke var jesuit, sådan som hævdes. Militant kreationisme er måske et socialt og kulturelt bekymrende fænomen, men det samme kan være tilfældet med den ikke mindre militante anti-kreationisme der i form af ateistisk propaganda er fulgt i kreationismens kølvand, og som ikke mindst er kendt fra Richard Dawkins' felttog mod enhver form for religiøs tro. Denne form for politisk og ideologisk anti-kreationisme beskrives præcist og informativt af Peter Kjærgaard.

Mens kreationisme og intelligent design utvivlsomt findes i det moderne Europa, så vil man lede forgæves efter "europæisk kreationisme". Det helhedsbillede, der kan læses ud af *Creationism in Europe* er forvirrende og heterogent, idet hvert land synes at have sin egen version af kreationisme svarende til landets historie, religion og kultur. I nogle lande er kreationisme en ret udbredt tankegang, mens den i andre højst er af marginal betydning. Ikke blot er der store nationale forskelle, i hvert enkelt land eller region er der også lokale grupper, der fortolker de kreationistiske ideer efter hver deres interesser. Dette er kun forventeligt i betragtning af de meget betydelige forskelle, der er mellem de kristne trosretninger og deres historiske traditioner. Slaget om kreationismen i USA har i høj grad drejet sig om det ikke-føderale uddannelsessystem, hvilket i mindre omfang også er tilfældet i flere europæiske lande. Frankrig er i denne henseende en undtagelse. Som Thomas Lepeltier gør opmærksom på, er der i dette land bemærkelsesværdigt nok ingen nævneværdig forbindelse mellem kreationisme og skolevæsen.

Hvad er den "kreationisme", bogen beskriver så indgående? De tre redaktører har valgt en ganske bred definition, idet de forstår begrebet som "religiøse trossystemer der er i modsætning til etableret udviklingsvidenskab" (s. 5). Det indebærer, at såvel intelligent design som bibelfundamentalistisk tro på en blot 6000-årig Jord hører til den kreationistiske kategori. Det forekommer mig dog lidt problematisk at definere kreationisme som *religiøse* trossystemer. Behøver man nødvendigvis være religiøs

for at hævde, at naturens love er resultatet af en skabende kraft? I så fald var Einstein kreationist. Et andet mindre problem er, at bogen i praksis sætter lighedstegn mellem "udviklingsvidenskab" og darwinistisk evolutionsbiologi. Formlen kreationisme = anti-darwinisme er lovlige snæver, da den ikke levner plads til fx de geologiske og kosmologiske videnskaber, der da heller ikke optræder nævneværdigt i bogen. De nævnte indvendinger ændrer dog ikke på, at vi med *Creationism in Europe* har en særdeles vigtig bog, der kan anbefales alle med en interesse i forholdet mellem religion, naturvidenskab, politik og ideologi.

Helge Kragh